

Informationsfrihet

En egenartad situation råder ännu i vårt land för yttranden som förmedlas på våra telenät. Endast vissa yttranden får förmedlas fritt.

Detta förhållande är frukten av en långvarig politisk omognad kring telekommunikation och dess användning.

Antag att jag gör en videokassett där jag lär ut halkkörning med min bil - en Saab. Naturligt nog nämner jag något om framhjulsdrift och att Saab är bra på just detta. Jag tycker nämligen att sådan framhjulsdrift är viktigt. Alldeles oberoende av om jag nu skulle få något finansiellt bidrag eller ej från Saab för denna kassett, får den inte sändas i vare sig när-TV, i lokal-TV eller i riks-TV. Den är där att klassa som "reklam", vilket ännu är förbjudet i etern och på telekablar.

På senare år har en lång rad försök gjorts att definiera skarpt vad som menas med reklam. Enligt svensk rättstradition bör ju det som är förbjudet i vårt samhälle vara väl definierat. Så är emellertid inte fallet för datakommunikation. För s k smalbandskommunikation - dvs för användning av telefontrådarna för dataöverföring - gäller att vissa former av meddelanden är tillåtna, medan andra juridiskt kan klassas som förbjudna. Olika bud finns. Inte bara måste man här veta vad som är reklam eller ej, man måste också tänka på med vilken hastighet meddelandena sänds ut på tråden. Kommersiella meddelanden som sänds med låga hastigheter riskerar att vara förbjudna, medan samma meddelanden är tillåtna om de sänds med höga hastigheter. Hur är detta möjligt?

Om jag i t ex faksimilform lägger in ett par sidor text och bild om min Saab i en allmänt tillgänglig databas, då är allt tillåtet. Och likaså om jag formulerar ett dataprogram som skriver ut en raffinerad text om Saabs fördelar. Inga spridningsförbud. Men alltså, om jag presenterar saken i film med sikte på TV ....

Dessa märkliga förhållanden utgår från om man rättsligt betraktar meddelandena som "masskommunikation" eller ej. Masskommunikation är sådant som är "riktat åt allmänheten" - även det ett odefinierat begrepp.

Åratal av dataöverföring i vårt land har fått leva med dessa besynnerligheter. Nu avser dock till slut en statlig utredning lösa frågan. Massmediekommittén har tänkt att i sitt slutbetänkande till sept 1984 reda ut vad som är tillåtet och vad som inte är. Vi har anledning utgå från att verkligheten gjort sig påmind på allvar för utredarna. Så märkliga förhållanden som de ovan nämnda, kan inte upprätthållas i längden. Att vissa uttalanden skulle vara tillåtna på ett språk, men förbjudna på ett annat. Vilken yttrandefrihet!

Den språkliga dialekt som varit rättsligt oreglerad hittills - videotex (eller teledata) - har ännu inte blivit använd lika mycket som andra former av datakommunikation. Det har sagts att många väntat med att pröva på, just för att man riskerat att bli lagbrytare om man sänt en kommersiell text eller bild. Nu ökar emellertid användningen. Televerket har stora planer för sitt videotexnät. Man bygger just nu ut nätet kraftigt, med en central/regional strukturell uppdelning. De investeringar det här är fråga om utgår från en betydande nätbeläggning tämligen snart.

Användningen av videotex påminner om vad telex varit - på grund av de låga kostnaderna är det ett medium för många, om än inte blixtrande snabbt. Profssen väljer andra former, t ex teletex.

Kring näten händer f n en hel del. Olika intressenter bygger upp telenät av olika funktion och kaliber. Televerkets grundnät kommer att kompletteras av olika företagsinterna och branschgemensamma nät av mer finmaskig, lokal typ. Det är naturligtvis inte längre möjligt att olika rättsliga förordningar ska gälla för olika nät, eller för olika typer av meddelanden på samma nät. En renodling måste till.

Erfarenheterna från smalbandsnäten måste dessutom nu föras vidare till den bredbandsmiljö som många ser fram emot.

De bredbandsnät som byggs ut för närvarande i vårt land domineras än så länge av televerkets aktiviteter. Man tänker i första hand på distribution av television och radio. Det är givetvis det ökande antalet satellitprogram som önskar lämpligt distributionsätt. Man har också börjat på allvar bygga ut möjligheterna till videokonferenser.

Men många andra tillämpningar kommer att behöva bredbandskommunikation. Från industrin har man uttalat:

Svensk industri måste fritt kunna etablera egna bredbandssystem om man skulle vilja detta. Man måste också utan rättsliga eller organisatoriska begränsningar kunna utnyttja de publika näten.

En lång rad industriella teletillämpningar kommer att använda bredbandsnäten: nya former av undervisning, banktjänster, kontakter mellan lokala datanät, processtyrning, grafisk databehandling, säkerhetssystem m m. Inga reklambegränsningar må råda här! Det är fundamentalt för vår industriella utveckling, vår export och vår sysselsättning att inte dessa kommunikationsmöjligheter begränsas.

Till att börja med kommer kanske televisionsprogram att märkas mest på kabelnäten. Här pågår nu en politisk diskussion om hur man ska dela det tillgängliga kabelutrymmet. En viss uppdelning har setts som nödvändig till att börja med. Frågan är nu vem som ska ha ansvaret för detta, och enligt vilka principer kakan ska delas.

De resonemang som nu förs om att dela upp kabelkapaciteten måste uppmärksamma de industriella behoven. Kommunikation är inte bara fråga om television. Industrins behov blir allt viktigare. Och - om någon form av etableringskontroll ska införas för masskommunikation, hur skulle då denna tillämpas för företag som behöver kommunicera fritt på samma nät? Kanske måste man då uppfinna en sorts censur som löpande håller uppsikt över vad som sänds, och från vem? Det låter ruskigt.

Ett sätt att undvika dessa problem är att bygga ut kabelnäten med marginal, så att man för överskådlig tid har mer kapacitet tillgänglig än som behövs för stunden. Då blir inte fördelningsproblemen akuta. Detta är naturligtvis en kostnadsfråga. Det är dyrt att bygga för breda vägnät. Även om man av detta skäl väljer de mycket rymligare optiska fibrerna i stället för vanliga koaxialkablar, så uppstår frågan: hur mycket får vår informationsfrihet kosta?

Dagens debatt om kabelsystem betonar i hög grad televisionens behov. Med de nordiska och utländska satelliterna får Sveriges Radio en välbehövlig konkurrens. Men - efterfrågan på ett halvt dussin likadana Dallas eller Dynastier blir nog mättlig. Det är de interaktiva kabeltjänsterna som kommer att bli viktiga - låt vara att det tar ett tag dit. Klart är emellertid att gränsen mellan vanlig kommunikation och masskommunikation snart suddas ut. Det är den situationen vi ska planera för.

Låt oss planera de elektroniska trädgårdarna för många olika sorters blommor.